

Spěw a lubosć

**Bóh je lubosć,
a štóž w lubosći wostanje,
tón wostanje w Bohu a Bóh w nim.**

1 Jan 4,16

Njewidzomna duchowna móc knježi nad swětom a nad nami. To je lubosć, Boža lubosć. Wona je so swětej w Jezusu Chrystusu zjewiła. Ze słowom a ze skutkom je wón tutu lubosć swětej wozjewił. Wot Jezusa formulowana zasada lubosće k Bohu a k blišemu je trajny zakład křesćanskeje etiki. Jeho žiwjenski wopor na křižu je najwyši wuraz Božej lubosće k nam, přetož njewinowaty wopruje so za winowatych. Hdyž přińdu na nas nuz, křiž a škoda, hdyž mamy hubjene swědomje svojich winow dla, tak je nam Boža lubosć trošt a pomoc.

Poselstwo wo Božej lubosći je našu domiznu docpěło před tysac lětami. Běše to zły čas, hdyž wokolne ludy spytachu sej podćisnyć kraj mjez Solawu a Nysu. Najsuruwiši wojowar běše markhrabja Gero, kotryž přeprasy sej 30 serbskich wjerchow na hosćinu. Wosrjedź hosćiny zawrěchu so wrota a Gero da wjednikow Serbow zabić. Bjez džiwa, zo mějachu so posoljo křesćanstwa tehdy čezko mjez Serbami. Spytachu jim nawučić „Kyrie eleison“. Tola Serbja radšo spěwachu „w kri olša“ („w kerku je wólša“), zo bychy směšili nowu liturgiju a nowu nabožinu. Takle nam rozprawja Merseburgski biskop Thietmar.

Wobstejnosće so poněčim na dobro Serbow změnjachu. Hižo do reformacije nawuknychu Serbja spěwać liturgiju, kěrluše a pokěrluški. Jedyn z přenich wuznamnych spěchowarjow serbskeho spěwanja běše biskop Beno, kotryž narodži so 1010,

potajkim před tysac lětami, w Hildesheimje. Skutkowaše jako Mišnjanski biskop wosebje za Serbow. W Hodžiju měješe swoje lětnje sydło, hdžež ze swojej maćerju Becelu přebywaše.

Přez reformaciju so serbske cyrkwinske

spěwanje wuznamnje pozběhny. Kěrluše Wittenbergskeje reformacije a Čěskich bratrow so spěšnje we Łužicy zadomichu a so rady spěwachu. 1710 wudachu so přenje hornjoserbske ewangelske spěwarske. To běchu najbóle rozšěrjene serbske

knihi. Z nich je serbski lud nawuknył čitać a spěwać. Z nich je nawuknył poselstwo wo Božej lubosći, snadź bóle hač z biblije.

Bóh je lubosć. Dokelž to tak je, njemóže a njebudže so wón přesadzić z namocu abo z brónjemi. Ze svojim słowom chce sej zdobyć wutroby wěriwych. Kěrluše móžeja při tym wuznamnje přinošować, dokelž so wone spěšnišo do wutroby zdobudu hač čitane słowo. W našich nowych Spěwarskich namakamy wšitke te rjane kěrluše, z kotrymiž so džakujemy Bohu za jeho lubosć, za jeho wjedženje a zastaranje. Naše rjane kěrluše kaž „Njeh Bohu džakuje“ abo „Knjeza chwal, duša“ so tam runje tak namakaja kaž rady spěwany kěrluš „Wulki Božo, chwalbu ćí“. Haj, móžemy a dyrbimy so Bohu džakować za jeho lubosć tež ze spěwanjom kěrlušow.

Z Božej lubosće ma wurosc naša lubosć. „Tu prikaznju mamy wot njeho, zo tón, kiž Boha lubuje, ma tež svojeho bratra lubować.“ Křesćanska lubosć skut-

kuje na dobro blišeho. W času, hdyž so wšitko z pjenjzami měri a na wiki přinjese, praji so nam napominanje, zo bychmy na dobro svojeho blišeho skutkowali. W swójbje a w domje, w susodstwie a na džěle mamy jednac w duchu lubosće. Tež při tym móžeja nam pomhać naše Spěwarske, w kotrychž steja we wotrězku „Lubosć k blišemu“ wjacore rjane kěrluše, kotrež nas napominaja k lubosći. Njeh je rady spěwamy a čitamy, zo by so lubosć w nas přisporjała. **Jan Malink**

Woltarne wodžěće w Budestečanskej cyrkwi, darjene Božemu domej 1927 wot serbskeho towarstwa Lubin składnostnje 25lětneho wosadneho jubileja fararja Morica Domaški Foto: T. Malinkowa

*Ach, spožč nam, Zbóžniko,
zo lubosć nawuknjemy,
na słowo słuchajo,
po twojej woli džemy.
Daj, zo my z wutrobu
smy stajnje zwólniwi,
tak služić kóždemu,
kaž spodoba so ćí.*

Jan Kilian
(Spěwarske 283,3)

Lube džěći!

Lěčne prózdniny su tu!

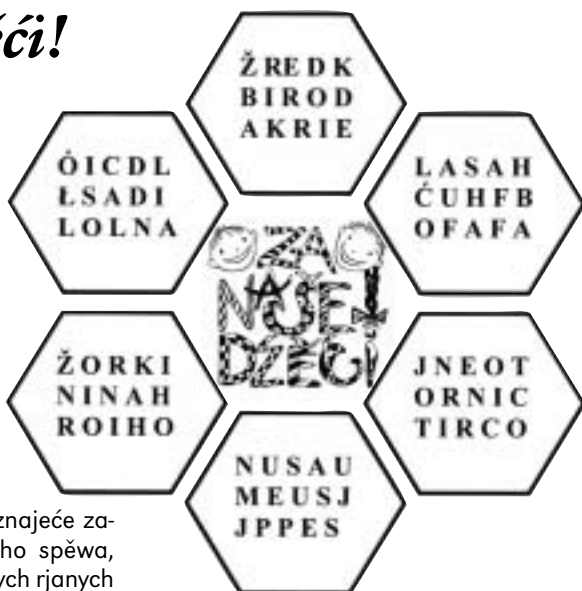
Žana šula!

Wuspać, slónco, dowol, kupac, wulěty, knihu čitać ...

Snano so tak derje čujeće, zo sej samo spěw zaspěwace. Namjetuju wam, zo tež tón spěw spěwace, kiž je w płastach schowany.

Přešmórńce pismiki w kóždym płasće, kotraž tam dwójce abo wjac króc steja. Někotre pismiki wostanu wyše a z tutech dyrbiće słowo tworić. Ze šěsć wuhódanych słowow spóznajeće začatok načasneho cyrkwinskeho spěwa, kiž steji nětko tež w našich nowych rjanych Spěwarskich. Wjеле wjesela při hódanju!

Gabriela Gruhlowa

Wuhódanje: Boža lubsoc je nam kaž slónco (Spěwarske č. 287)

Serbski swjedžen we Wuježku

Serbske ewangelske towarstwo přepróšuje sobotu, 14. awgusta, na swójne pućowanje do Wuježka pod Čornobohom. Zetkamy so w 12.30 hodź. pola Krygarjec (čísło 31 A) we Wuježku a pućujemy wot tam na Bubnik. Po puću njech so kóždy sam ze swojeho nachribjetnika zastara.

Po zwučenym wašnju přizamknje so w 17 hodź. nutrnosť ze sup. Janom Malinkom na Pawlikec/Dejkec statoku. We 18 hodź. sčěhuje kulturny program. W bróžni budže bifej natwarjeni. Štóż chce něšto za bifej přinošować abo sobu pomhać dwór wupysić, njech so prošu přizjewi (tel. 03 59 39 / 8 05 02).

Mato Krygar

Serbski bus 2010

Lětuši wulět Serbskeho busa budže, da-li Bóh, sobotu, 18. septembra, do srjedźneje a Delnjeje Łužicy. Wotjědźemy rano we 8 hodź. w Budyšinje na znatym městnje pola Flackec awtoweho domu. W Lejnje pola Wojerec swjećimy serbske kemše a pohladamy na nowy jězor.

Pojědźemy nimo Złeho Komorowa do Lichterfelda, hdžež wopytamy hórnski muzej z wulkim transportnym mostom. Po wobjedže wopytamy měščansku cyrkej w Grabinje (Finsterwalde) a zhonimy něšto wo stawiznach Šlikoweho kelucha. Dale pojědźemy do Dobrego Ługa (Doberslug-Kirchhain) a změjemy tam wjedźenje w rjanej klósterskej cyrkwi. Při lěsnym jězoru pijemy kofej a změjemy swoju bjesadu. Wokoło 18 hodź. wróćimy so do Budyšina. Jězba płaći za dorosćeneho 25 eurow, za džěćo 10 eurow. Přepróšujemy Was wutrobnje na naš wulět. Přizjewće so prošu pola Měrcina Wirtha w Budyšinje (tel. 0 35 91 / 60 53 71).

Handrij Wirth

Farar Hupac 60 lět

Składnostnje 60. narodnin wosadneho fararja Helmuta Hupaca dnja 18. junija swjećachu njeźelu po tym w Kórjeńskim Božim domje němsko-serbske kemše. Předowanje měješe Choćebuska superintendentka Ulrike Menzelowa. W swojej gratulaciji wuzběhny wona tež zaslužby jubilara wo Serbow jako serbski předar a jako něhdyši předsyda Spěchowanskeho towarstwa za serbsku rěč w cyrkwi. Kemše wobrubichu cyrkwinski komorny chór z Choćebuzy, serbski chór Łužyca a dujerjo z Malinja. Přizamknj so zhromadne kofejpiće, při kotrymž mnozy fararjej Hupacej gratulowachu, mjez nimi županka Domowinskeje župy Delnja Łužica dr. Madlena Norbergowa a zamołwita za serbske naležnosće města Choćebuzy Ana Kosacojc. Měto Pernak z Berlina so w krótkej narěči fararjej Hupacej za jeho serbske skutkowaenje džakowaše.

T.M.

Njewšědne twarnišćo w Bukecach

Nětk je skónčnje tak daloko. Twarske džěła k zatwarjenju noweho, ze štyrjoch zwonow wobstejaceho zwonjenja na Bukečanskej cyrkwinskej wěži su so zahajili. Z lěta

k zwoprawdženju serbskich napismow na třoch nowych zwonach, kiž so nětčišemu srěnjemu z lěta 1930 přidruža, přinošowali. Druhi džěń swjatkow stare zwonjenje

posledni raz zaklinča. Da-li Bóh, zaklinči na lětušim žnjowodzaknym swjedženju z Bukečanskeje wěže nowe zwonjenje.

Pjatk, 4. junija, běše jedyn z widžomnych podawkow na tutym puću. Po přihotowanskich džěłach w zwonicy zběhaše hoberski kran najprjedy wulki zwón dele. Tamnej zwonaj sčěhowaštej. Za někak poł hodźiny běše wšitko zdokonywane. Woclowej zwonaj z lěta 1960, wulki a mały, budžetej so trajnje blisko cyrkwe wustajeć.

Arnd Zoba

Pjatk, 4. junija, zběhachu zwozy z Bukečanskeje cyrkwineje wěže. Foće: wosada Bukecy

2005 składuje wosada za tute předewzaće pjenjezy. Rozsud za nowe zwonjenje běše njewobeńdzomny, po tym zo běchu fachowcy zwěsćili, zo ma so zwonowy podstawa w blišim času wobnowić. Serbja Bukečanskeje wosady su z wosebitej zběrku

Nowe Spěwarske Bohu k česći a Serbam k wužitku

64. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń w Michalskej wosadže w Budyšinje

Zbožowne začuće to běše, jako mějachmy přeni raz nowe Spěwarske w rukomaj. Spěwarske a hesło „Spěwajće Bohu, spěwajće chwalbu jeho mjenu“ přewodžachu naš 64. cyrkwinski dzeń, kotryž wotmě so dnja 5. a 6. junija w Michalskej wosadže w Budyšinje.

mi „Bohu k česći“. Regionalny biskop dr. Hans-Wilhelm Pietz ze Zhorjelca zwurazni, zo nawjazaja Spěwarske na tradiciju a zo dawaja přítomnosť a wěru dale. Spěwanje je wosebje wažne, přetož „naš hlós Bóh wuslyši“, wón rjekny a na to pokaza, zo su w krótkim času tři serbske spěwarske kni-

Temu scěhowacy kěrluš „Tym derje, kotřiž chodža“ je był přeni, kiž je sup. Malink ze Slepjanskeje narěče do hornjoserbsčiny přenjesť. Wón dżakowaše so wšěm tym, kotřiž su bezposřednje na Spěwarskich sobu dźělali, a njezaby tež spominać na bywšēju superintendentow Gerharda Wirtha a Siegfrieda Alberta, kotrajž staj so hižo před lětami wo zestajenje nowych spěwarskich prócowaloj.

Na 70 wěriwych a hosći z Łužicy a z tu- a wukraja bě sobotu na wurjadny podawk ewangelskich Serbow přichwatało. Na farskej žurli scěhowaše po swačinje přednošk dr. Geralda Stona, kotryž bě ze swojej mandželskej z jendźelskeho Oxforda přilećał. Do toho předsyda Serbskeho ewangelskeho towarstwa Měrcin Wirth přítomnym wuznamneho slawista, kiž přisluša anglikanskej cyrkwi, předstaji. Dr. Stone přednošowaše zajimawje wo stawiznach serbskich spěwarskich. Jeho přednošk móžeće w tutym wudaću Pomhaj Bóh čitać.

Wustajeńca w Serbskim instituće

Měrcin Wirth přepryso zajimcow na pózd- nim popołdnu do Serbskeho instituta, hdžež běštej dr. Annett Brězanec a Hanaróža Šafratowa w dwěmaj witrinomaj mału wustajeńcu wo wudaćach hornjo- a delnjoserbskich spěwarskich zestajitoj.

Najstarše hornjoserbske nam přistupne spěwarske su dwurěčne z lěta 1710, a přenje z heslom „Bohu k česći a Serbam k wužitku“ su z lěta 1733. Titul tuteho wudaća započa so ze słowomaj „Duchowny woppor“, charakterizuju z tym njesprócnije a woporniwe dźěło zestajerjow a wudawaćelow spěwarskich. Zajimawe su tež rukopisy kěrlušow a někotre fragmenty z kónca 17. lětstotka, kiž běchu zlěpjene na byrgle w Lubiju. Pokazaja so tež składnostne ⇒

Jednaćelka LND Marka Maćijowa přepoda nowe Spěwarske wyšemu krajnocyrkwinskemu radže dr. Christophěj Munchowej z Drježdžan, regionalnemu biskopej dr. Hansej-Wilhelmej Pietzej ze Zhorjelca, Serbskemu superintendentej Janej Malinkej a předsydzě Serbskeho ewangelskeho towarstwa Měrcinej Wirthej (wotprawa).

Přepodaće Spěwarskich

Wjersk zahajenja cyrkwinskeho dnja w Budyškej Michalskej cyrkwi bě přepodaće Spěwarskich za ewangelskich Serbow přez jednaćelku serbskeho nakładnistwa Marku Maćijowu. Wona dżakowaše so wšěm, kiž běchu na Spěwarskich sobu dźělali, scěhju z tym heslu na přenjej stronje „Bohu k česći a Serbam k wužitku“. Wosebje dżakowaše so sup. Malinkej, Serbskemu ewangelskemu towarstwu a sakskej krajnej cyrkwi za finacielnu podpěru. „Njech Bohu dżakuje so wutroba wšěch ludźi“ bě přeni kěrluš, kiž z notami nowych Spěwarskich zaklinča.

Wyši krajnocyrkwinski rada dr. Christoph Munchow sposředkowa postrowy sakskeho biskopa Jochena Bohla a wupraji swoje wjeselo nad wuběrny poradženym wudaćom Spěwarskich. W tutym zwisku dżakowaše so tež nakładnistwu, chwalu rjane wuhotowanje. Spěwać a so modlić w maćernej řeči je wažne, zwurazni dr. Munchow, přetož maćerščina je řeč wutroby a wěry. W dobrym serbskim wurjekowanju skónči swój přinošk ze słowa-

hi za sobu wušli: Wosadnik za katolskich Serbow a Spěwarske za ewangelskich Delnich a Hornich Serbow. Wšě tři so tež w šleskej Hornjej Łužicy wužiwaja, a za swoje wosady kaž Wojerecy a Slepochce biskop dr. Pietz 150 eksemplarow kupić. Wón widži we wudaću nowych Spěwarskich žiwjenski skutk sup. Malinka a so jemu za to dżakowaše.

Dr. Munchow a dr. Pietz (wotlěwa) přednjeseštaj postrowy cyrkwinskeju wjednistwow w Drježdžanach a Zhorjelcu a dżakowaštaj so za wudaće nowych serbskich Spěwarskich.

⇒ kěrlušowe zešiwki a listy k nastaću kěrlušow. Wustajeńcu skulojćeja historiske fotografije konfirmandkow w pyšnej ewangelskej drasće, wšako dóstachu jako konfirmaciski dar husto spěwarske. Tajku žadnostku je Ruta Kunčec z Wuježka na cyrkwinski dzeń sobu přinjesła: spěwarske (Duchowne kěrlušowe knihi) w somoćanej wobalce ze spočatnymi pismikami H.T.B. a lětoličbu 1889, kotraž dósta jeje wowka Lejna Rejza Běrkec (Helene Theresia Birke) z Rachlowa jako dar ke konfirmaciji.

Bibliska nóc

Wječor we 18.00 hodź. započa so bibliska nóc za džěci. To bě premjera na cyrkwin-skim dnju a iniciatiwa Krygarjec mandželskeju. Na džesać džěci ze swojimi staršimi so na wječornej nutrnosci w Michałskej cyrkwi wobdžěli. Najmłódše bě sydrom nje-džel stary Kito Malink. Jeho mać Jadwiga Malinkowa předstaji džěcom nowe Spěwarske a předowaše wuchadžejo z wuprajenja, zo je Bože słowo mócne, žiwe a wótre. Při tym džěci rjenje zapřija.

Bibliska nóc za džěci zahaji so w Michałskej cyrkwi z nutrnosci, kotruž wuhotowaše Jadwiga Malinkowa.

Po wječeri ze samočinjenej pizzu podachu so džěci na pućowanje po Budyskich ewangelskich cyrkwach. Wopytachu Marje Marćinu, Tuchorsku a Pětrsku cyrkej. Gabriela Gruhlowa měješe za wšě cyrkwe kluč a zhromadneje zaspěwachu w kóždjej cyrkwi kěrluš. Pobychu samo na wěži Pětrskeje cyrkwe, hdžež mějachu překrasny wuhlad na wječorny Budyšin. Runje w tym wokomiku zwony zwonjachu, tak zo dyrbjachu sej wuši zadžeržec. Za Annu-Lizu Ederec z Delnjeje Hórki běše to najrjeńše, zo móžachu při čmičkanju ze swěčkami do Michałskej cyrkwe hić, prjedy hač sej na farje na swojich powětrowych matracach abo izomatách mučni wusnychu.

Swjedženske kemše

Stónco hižo smaleše, jako podachu so serbscy a dalši wěriwi do Michałskej cyrkwe na swjedženske kemše. Rozhłosownicy běchu za originalne wusyłanje techniku spri-

hotowali. Přez sto kemšerjow je so w Budy-skej cyrkwi zhromadziło. Najdlěši puć drje měješe Eero Balk z Finskeje, slawist a přeložowar z Helsinkow.

Sup. Jan Malink swjećeše kemše z Božim wotkazanjom. Liturgiju a modlitwy měješe farar dr. Jens Buliš. W swojim předowanju wuzběhny sup. Malink, zo pokazuje so Boža lubosć tež w kěrlušach a zo wužiwamy spěwarske jako wuraz swojeje lubosće k Bohu doma a w cyrkwi. Lubosć je zakład našeho skutkowanja w swěće. W tutym zwisku naspomni sup. Malink nowy kapitl w Spěwarskich z kěrlušemi wo lubosći k blišemu. Po předowanju spěwachmy z mjenowaneho kapitla kěrluš „Daj, Knježe, zo ja we wšem swěru za to bu du“. Pozawnišća a na piščelach kantor Michałskej cyrkwe kěrluše přewodžachu a Božu službu dostojnje wobrubichu. Prósty přednjesešter dr. Christiana Pinieko-wa delnjoserbsce a Jadwiga Malinkowa hornjoserbsce. Kemše z našimi najmłódšimi swjećeše Gabriela Gruhlowa.

Po kemšach powita Měrcin Wirth w mjenje Serbskeho ewangelskeho towarstwa

Składnostnje wuńdženja nowych Spěwarskich stej dr. Annett Bržanec (na foće) a Hanaróža Šafaratawa w Serbskim instituće w Budyšinje wustajeńcu wo 300lětnych stawiznach tuteje najbóle rozšěrjeneje serbskeje knihi zestajiłoj. Dr. Bržanec pokaza přenje wudaće spěwarskich z lěta 1710.

Foto: M. Bulank

cyrkwe. Wosebje sej waži nowe Spěwarske, dokelž móže nětko na zakładze notow wšitke serbske kěrluše doma spěwać a nic jenož te, hdžež bě sej melodiju spomjat-kował. Farar Jaromír Strádal z Očelic zwurazni, zo je před 200 lěta Jan Kollár tu skutkował, a přepoda jako dar zbirku předowanjow Čecho-Słowaka, kaž so sam mjenowaše. Uwe Gutšmid z Delnjeje Łužicy postrowi w mjenje džěloweje skupiny Serbska namša a Spěchowanskeho towarstwa za serbsku řeč w cyrkwi a dari dvě knize Mata Kosyka z nabožnej lyriku. Předsyda Towarstwa Cyrila a Metoda Jurij Špitank přeproso ewangelskich wěriwych na hru „Via Regia woła“, kiž zahraja Chróšćenjo pod hołym njebjom lětsa w awgusće. Pisomnej postrowaj cyrkwin-skemu dnjej běšter posředkowałoj Ludmiła Gajczewska z Wróclawja a dr. Zbigniew Gajewski ze Sochaczewa w mjenje pólsko-serbskeho towarstwa w Pólskej. ⇒

We wosadnej žurli na Michałskej farje džěci w bibliskej nocy přenocowachu.

Na farskej zahrodže

Wobjed z Budyskeho Wjenkec rěznistwa a kofej ze slódnym tykancom dachmy sej na farskej zahrodže w stanje zesłodžeć. Na tutym městnje słuša wulki džak wšëm pilnym pomocnicam a pomocnikam, kiž su so na Michałskej farje wo derjeměće wobdźělnikow cyrkwinskeho dnja starali.

W připołdnišej přestawce je so po zwučenym wašnju wjele spěwało a powědało. Mjez hosćimi lětušeho cyrkwinskeho dnja mějachmy tóžsto serbsku rěč wuknjacych, kotřiž so skrótka předstajichu, kaž na příklad Bukečanski farar Thomas Haenchen, farar w Budyskej Pětrskej wosadže a wučer za ewangelsku nabožinu na Serbskim gymnaziju Johannes Probst, Hodzijski farar Christoph Rummel, Wojerowski farar Joachim Nagel, Simon Malink z Frankobroda nad Wódrú, nětko bydlaacy ze swo-

wodu přeložowarjow čišćanych serbskich nabožnych knihow, zo by móhł jendźelsku knihu do serbsčiny přeložiť. Eero Balk praji, zo chce so po možnosti tež klětu zaso na cyrkwiskim dnju wobdźělić. Delnjotužičance Stefanie Krawcojč a Diana Šejcowa, kiž běštej w delnjoserbskej drasće na cyrkwinski dzeń přijětoj, dopomništej ze słowom a spěwom na basnicu Minu Witkojč.

Njedzelniše kemše w Michałskej cyrkwi

Připołdniša přestawka ze zhromadnym spěwanjom w stanje zahrodže Michałskej fary

jej swójbu w Lipsku. Slepjanske kantorki postrowichu nas ze swojimi kěrlušemi. Farar Strádal zakantori kanon, wobstejacy ze słowow „haleluja“ a „amen“, a přeprasy na bibliski kurs w Hradec Králové. Dr. Gerald Stone, kiž so hižo poł lětsotka ze serbsčinu zaběra, myslěše na swojeho předchadnika Roberta Halesa, kiž je rěča z Pawołom Prätoriusom (1650–1709), archidiakonom při Pětrskej cyrkwi a na-

Na kónčnej zhromadźiznje nazwučowa spěwar Gerald Schön z wopytowarjami cyrkwinskeho dnja njeznate kěrlušy z nowych serbskich spěwarskich. Fota: J. Mačij

Na woběmaj dnjomaj poskići dr. Ruth Thiemannowa zajimcam wuběr serbskich knihow ze Smolerjec kniharnje, wosebje wězo nowe Spěwarske. blyskuje“ abo Wjelanowy „Po tebi mam žadanje“, kotryž je Slepjanski farar składnostnje 50tych narodnin Jaroměra Hendricha Imiša napisał. Dale zaspěwachmy pod nawodom wustojneho a sčerpliweho nazwučowarja kěrluš na słowa Jana Skale a melodiju Jana Pawoła Nagela „Daloko so wotewěra šěroki swět před tobu“.

Zhromadnje swjećachu kemšerjo Bože wotkazanje.

Kónčna zhromadźizna

Rjane wuklinčenje cyrkwinskeho dnja dožiwichmy popołdnu na kónčnej zhromadźiznje w Michałskej cyrkwi. Spěwar-solist Gerald Schön z Drježdžan nazwučowa z nami štyri nowe kěrlušy. Jeho mandželska Oksana Weingardt-Schön přewodžeše zhromadne spěwanje na małych piščelach. Běchu to přewšo rjane originalne serbske kěrlušy kaž Kilianowy „So nazdala nam za-

Z hudźbnej chłóšćenku „Knjezowy jandžel“ wot Güntera Schwarze so zwučowanje zakónči. Gerald Schön zawjeseli nas potom hišće z ludowymaj spěwomaj „Hołbik dvě bětěj nózce ma“ a „Stoji ta lipka“. Měrcin Wirth so Schöneck mandželskimaj wutrobnje džakowaše. Sup. Malink připowědži klětuši cyrkwinski dzeń za Slepó. Z modlitwu a kěrlušom „Wulki Božo, chwalbu cí“ so naš 64. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń zakónči. **Měrana Cušcyna**

Serbske spěwarske

Přednošk na 64. Serbskim ewangelskim cyrkwiskim dnju 5. junija w Budyšinje

Serbske spěwarske – to je hoberski tema. Njestawa so serbskim literarnym twórbam husto, zo so dočakaja swójeho třećeho nakłada. Hornjoserbske ewangelske spěwarske „Duchomne kěrlušowe knihi“ pak dožiwichu w běhu třoch lětstotkow znajmjeńša 44 nakładow. W bibliografiji Wjacławka, kiž spyta „wšě w serbskej rěči wušte čišćerske wupody“ zapřijeć, su wšě nakłady tutech „Duchomnych kěrlušowych knihow“ dokumentowane pod najwobšěrnišim heslom cyleje knihi. To je jeničke hesło tuteje bibliografije, kiž zabjerje wjace hač jednu cytu stronu; a hesła za dalše wšelakore spěwarske (delnjoserbske a hornjoserbske, ewangelske a katolske) su tež jara wobšěrne.

Přičiny, čehodla maja kěrluše tajke wosebite, napadne městno w stawiznach serbskeho pismowstwa, njeje čezko namać. Na jednym boku spomnimy na stawnu serbsku pobožnosć, na swěru křesćanskej wěrje, na druhim pak na serbsku lubosć k spěwej a k spěwanju. „Naš serbski lud je spěwawy lud“, praji Bjarnat Krawc (Łužica 1922/4, str. 113). Spěwanje a hudźba měještej přeco wuznamne město w serbskim žiwjenju. Hižo we 18. lětstotku praji Němc Christian Knauth: „Serbja su wosebići lubowarjo pěsnjow a spěwanja ...“ (Kirchengeschichte 1767, str. 200).

Hač so słuša při džěle kěrluše spěwac?

Njejednaše so při tym jenož wo swětno ludowe pěsnje. Wot časa reformacije běchu tež kěrluše wšudžom slyšeć, nic jenož w cyrkwi, ale tež doma a samo při džěle. Wo tutej serbskej wosebitosći pisa Michał Hilbjenc w basni „Wopomnjenje wuběrných serskich wučerjow“ z l. 1782:

„Prätorius, Ast, druzi z kěrlušemi

Tak wozbóžnichu lud na serbskej zemi,
Zo kóždy w cyrkwi, domach, a hdyž džěla,
Luboznje spěwa.“

Wo róli spisowacelow Prätoriusa, Asta a druhich w stawiznach serbskich spěwarskich chcju pozdžišo rozprawjeć.

Na přazach stejachu kěrluše na přěnim městnje. Haj, samo na přazach – kaž měni Jan Rawp – dominowachu kěrluše. Na to slědowaše duchowny ludowy spěw. Hakle naposledk zaklinčachu swětno ludowe spěwy (Rawp, Serbska hudźba, 1966, str. 14). Kaž Pawoł Nedo zwěsći: „Wšo hromadne žiwjenje bě wobwěncowane ze spěwom“ (Nedo, Bajkarjo, 1962, str. 179).

Prašenje, hač so słuša tež při džěle kěrluše spěwac, so diskutowaše. Z lěta 1733 čitamy slědowace mjenjenje: „Maju křesćenjo při džělanju swojeju rukow wutrobu

k Bohu pozběhnjenu, a móža mysle na tym, štož rot spěwa, měć, da je tajke jich wašnje jara chwalobne a Bohu spodobne. Jeli zo pak jim to móžno njeje, ale woni maju swoje mysle wjace při džělanju teju rukow dyžli při spěwanju, [...] je tajke wašnje hrěšne a wotswjećenje Božeho mjena.“ (Duchomny wopor).

Jedyn lětstotk pozdžišo pak – po swědčenju Jana Kiliana – njebě to hižo žadyn problem. Wón njedwělowaše na tym, zo je to prašenje křesćanskeho póznaca, tuž „mamy nic jeno w Božich domach samych přez to spěwanje jadriwych kěrlušow swo-

Wědomostnik dr. Gerald Stone z Oxforda přednošowaše na cyrkwiskim dnju wo stawiznach serbskich spěwarskich.

ju swjatu wěru póznac, ale tež hewak wšudžom, hdžež so hodži [...], njech je we měsće abo na wsy, domach abo wonkach, na horach abo po dołach, w samosći abo w towarstwach“ (Spěwarske wjesele, 1846, str. iv). Potajkim je bjez džěwa, zo so kěrluše dobywachu do kóždeho kućika serbskeho žiwjenja a zo mějachu wulki wliw na serbsku kulturu.

Serbja mějachu něhdy samo swoje wosebite wašnje spěwanja kěrlušow, kotrež je so do pózdneho 19. lětstotka wobchowalo. Dopokazy wo tym su drje snadne, ale tute zastarske wašnje spěwanja je hišće Ota Wićaz na přikład w swóim džěćatstwje w Chwaćicach slyšať. W swójej džěćacej dopomnjence „Kak sym Probstec Hanje wosušk njesť“ (Předženak 1927, str. 89; Serb ze zlotym rjapom 1955, str. 13) pisa wón: „Jako so raz w nankom nimo jeje domčka wuchodžowachmoj, slyšachmoj ju spěwac. Spěwaše z trochu třepotacym hłosom cyle po zastarsku, kóždy sadu z dołhimi seklemi wjazuju, kaž něhdy tež polanas na kemšach spěwachu“ (1955, str. 13).

Delnjoserbske spěwarske

Znajmjeńša wot časa reformacije maja Serbja swoje kěrluše. Najstarše dopokazy tekstow serbskich kěrlušow namakamy hižo w 16. lětstotku mjez přěnimy pisomnymi žórłami serbskorěčneje literatury scyła. Přěnje nam znate teksty serbskich kěrlušow su delnjoserbske. Nadeńdzemy je w Albina Mollerowych spěwarskich z lěta 1574, kiž wobsahuja 122 kěrlušow. Moller pak njebě přěni serbski kěrluše. Znajmjeńša wjetšina, ale najskerje samo wšitke kěrluše w jeho spěwarskich su přeložki pak z němčiny pak z łaćonšćiny. Ale Moller sam njeběše přeložer wšitkich kěrlušow w jeho spěwarskich. Kaž wěmy ze žórła z 18. lětstotka (1738) (Destinata iii, str. 170; Šewc, Vergl. hist. Lautlehre 1958, str. 3), běštej dwaj z nich w lěće 1545 wot Simona Gasta přeloženej. Gast potajkim, kiž bě přěni ewangelski předar w Lubinje w Blótach, bě tež přěni serbski kěrluše, wo kotrymž džensa wěmy. Jeho dwaj kěrlušej w Mollerowych spěwarskich stej přeložkaj Lutheroweho „Vater unser im Himmelreich“ a Speratusoweho „Es ist das Heil uns kommen“.

Dalši dopokaz, zo je so hižo před wudaćom Mollerowych spěwarskich w serbskich wosadach serbsce spěwalo, nadeńdzemy w Mollerowej předrěči. Tu pisa wón wo tym, čehodla je duchowne pěsnje a psalmy do serbskeje rěče přeložiti a w tutej knize wudať. Wón praji, zo nastork do toho běše šmjatařca w rukopisnych spěwarskich, kotrež so hižo před tym wužiwachu. Někotre z hižo wobstejacych kěrlušow – tak praji – maja přewjele zložkow, druhe přemať. Praji so – twjerdži wón –, zo so kěrluše ze wšelakimi tekstami spěwaja, w jednej wsy tak a w druhej zaso hinak, štož jednorych křesćanow zamyla. Moller wuzběhuje potajkim třěbnosć přezjednosće nic jenož w nastupanju spěwanja, ale tež nabožneje wučby. Jeho nadžija na jednotnosć pak njeje so spjelniła. Kaž před Mollerom tak so tež po nim rukopisne spěwarske dale wužiwachu a z tym wostachu rozdžěle mjez tekstami we wšelakich wosadach.

Wokoło lěta 1668 postaji Lubinski konsistorij, zo ma so „ze serbskim cyrkwiskim spěwanjom dospołnje přestać“ a zo maja so wšitke rukopisy ze starymi serbskimi kěrlušemi a Mollerowe spěwarske jako bjezbóžne wotstronić. Hakle we 18. lětstotku – potajkim 175 lět po wudaću Mollerowych spěwarskich – wuńdžechu nowe čišćane delnjoserbske spěwarske. Je to kniha z titulom „Kleine Sammlung geistreicher Lieder“, kiž wuńdže w lěće 1749 w Choćebuzu a wobsahowaše 211 kěrlušow. ⇨

⇒ Hłownu zamołwitosć při přihotowanju tuteho wudaća měješe němski farar w Brjazynje Johann Ludwig Will. Jědnaće lět pozdžišo (1760) čišćachu so dalje, wjele wjetše delnjoserbske spěwarske pod titlom „Wohleingerichtetes geistreiches Gesangbuch“, najskerje tež pod redakciju Willa.

Jednota delnjoserbskich tekstow falowaše

Jednotnosć kěrlušowych tekstow pak w delnjoserbskich wosadach hišće falowaše. Sprěnja, dokelž měješe Lubnjowska wosada wot lěta 1769 hač do lěta 1863 swój wosebity „Lubnjowski sarski zambuch“. To běchu wosebite čišćane spěwarske z dospołnje hinašimi tekstami hač w tamnych wosadach. Zdruha, dokelž wuńdžechu w lěće 1800 w Choćebuzu hišće jedne delnjoserbske spěwarske z titulom „Nachtrag einiger Lieder, welche schon größtenteils in dem Niederlausitzischen wendischen Gesangbuche befindlich sind. Nach einer abgeänderten Übersetzung, wie solche in einigen Kirchen gesungen werden“. Motiwacija za publikowanje tutej spěwarskeje běše, kaž zhonimy z titulneho łopjena, zo so w někotrych wosadach hinaše přeložki němskich kěrlušow spěwachu hač te we „Wohleingerichtetes Gesangbuch“.

Tutón „Nachtrag“ so druzi króć zjewi w lěće 1806, ale nětko z nowym titulom „Serske spěwarske knihy“. Wone wobsohowachu nimale 300 kěrlušow. Jedna wosebitosć tuteje knihi běše – kaž zhonimy z titulneho łopjena –, zo namaka so w njej nahladna ličba pohrjebnych kěrlušow. Potajkim so z tutej spěwarskeje husto při pohrjebach spěwaše, a tuž jim skrótka „Zakopowarske“ prajachu.

Měšeńca w delnjoserbskich Božich službach měješe pak hišće dalšu přičinu, mjenjujcy přítomnosć jednotliwych Němcow na Božich službach, kiž serbsčinu njewobknježachu. Wopak Serbja zwjetša němski njemóžachu; ale swoje serbske kěrlušy znajachu z hłowy. Wo tajkich wobstejnoscach w přenjej potojcy 19. lětstotka zhonimy z rozprawy fararja Rychtarja, fararja w Žarnowje pola Złeho Komorowa. Farar Rychtar takle powěda:

„Wašnje Božich službow w serbskich cyrkwjach. Tu knježi dospołna měšeńca. Dokelž serbskich spěwarskich nimaju, so najprjedy jedne abo dwě hrónčce němskeho kěrlušy spěwatej; mnozy nutrni kemšerjo, kotrychž jazyk je najmjenje w němskim spěwje wobwjertliwy, mjez tym serbski kěrluš w samsnym rytmyje spěwaju, hdyž tež nic po samsnym hłosu; na to duchowny scěnje čita a to němski a serbski; potom so znaty kěrluš spěwa a to zdobom němski a serbski [...], a džiwnje zynki němskeho dura do serbskeho molla klinča ...“ (Muka, ČMS 1902, str. 99–100).

Rewizija delnjoserbskich spěwarskich 1877

W lěće 1777 wuńdže hišće bóle rozšěrjeny Willowy „Wohleingerichtetes Gesangbuch“ z rozšěrjenym titulom „Wohleingerichtetes wendisches Gesangbuch“. Na to scěhowachu dalje wudaća tutej serbskich spěwarskich z němskim titulom hač do lěta 1860, hdyž wuńdžechu hišće jónu, ale tónkróć z nowym titulom „Serske duchowne kjarliže“. Wokoło lěta 1877 rozsuđi mała skupina delnjoserbskich duchownych dotalne delnjoserbske spěwarske dospołnje rewidować. Zrewidowane a porjedžene wot Kita Šwjele, Mata Kosyka a Hendricha Kopfa, buchu nowe spěwarske lěta 1882 wozjewjene. Mějachu hišće stary titul „Serbske duchowne kjarliže“, ale běchu nětko wjetše a wobsohowachu 617 kěrlušow.

Literarna kwalita běše nětko lěpša, předešm dżakowano přinoškej wuznamneho basnika Mata Kosyka, ale hnydom zjewi so nowa šmjatańca, dokelž mějachu nowe spěwarske stary titul. Hdyž ludžo pytnychu, zo njebě móžno nowe wudaće runočasnje ze starym wužiwać, so spjećowachu. W lěće 1883 je Wjerbno přenja wosada byla, kotraž tute nowe wulke porjedžene „Serbske duchowne kjarliže“ přija město dotalnych „Zakopowarskich“. „To pak“ – kaž zhonimy z rozprawy fararja Krušwicy – „so njeje bjez wojowanja stało.“ Wjerbnarjo prajachu, zo „z tymi starymi knižkami su luže zbóžne hordowali; tym nowym njeje rozměš, te su po Górnoluzyskej; nowe su pseliš droge atd.“ Ale rozum – praji Krušwica – je we wosadze skónčnje dobył, a w krótkim času su we Wjerbnje samo stari ludžo počeli nowe spěwarske chwalić, wosebje zo so z nich zlochka a rjenje spěwaše (Krušwica, ČMS 1915, str. 115). Po lěće 1881 njejsu so „Zakopowarske“ wjace wudali.

Wosady pak, kiž běchu při starych „Duchownych kjarližach“ wostali, bórce pytnychu, zo scyta žane spěwarske wjace kupić njemóžachu, dokelž běchu rozpředate a nchtó je znowa njewuda (H. Jordan, ČMS 1902, str. 14–15). Skónčnje so Mašica Serbska rozsudzi stare delnjoserbske spěwarske znowa wudać, a tak wuńdžechu lěta 1897 jako „Stare serbske duchowne kjarliže“ z nakładom Mašicy Serbskeje. Tuta kniha so mjenuje 12. wudaće. Bě to zdobom poslednje wudaće starych spěwarskich.

Druhe wudaće nowych spěwarskich wuńdže lěta 1884 a třeće lěta 1901. Hišće jónu wuńdžechu „Serbske duchowne kjarliže“ w lěće 1915, a tute wudaće wužiwaše so hač do zakaza serbskich Božich službow w lěće 1941. Na to scěhowaše dołha a zrudna přestawka w stawiznach delnjoserbskich wosadow. Hakle w decembru 2007 wuńdže nowy a dotal posledni wudawk „Duchownych kjarližow“.

Prěnje hornjoserbske spěwarske běchu katolske

Kaž pola Delnjoserbow tak so tež pola Hornjoserbow stawizny pismowstwa z kěrlušemi započinjaja. Prěnje hornjoserbske kěrlušy namakamy w rukopisnych spěwarskich wěsteho Gregoriusa B. z lěta 1593. Tute spěwarske wobsohowaja dżesac kěrlušow, wšitke su přeložene z němskich originalow. Najskerje dyrbymy je za katolske měć, ale konfesionelne hranicy w tym času njeběchu hišće krute. Štyri z nich su přeložki Lutherowych kěrlušow, ale zběrka je wěnowana katolskemu tachantej Gregoriusowej Leisentritej. Awtor abo spisar měješe tež předmjeno Gregorius; jeho swójbne mjeno, kiž so z B. započnje, njeje so hišće zwěšćić hodžało. Najskerje bě wón katolski duchowny. Přewzaće adaptowanych ewangelskich kěrlušow do katolskich kěrlušowych zběrkow bě w tutym času jara rozšěrjene (Wólkowa 2007, str. 7–9).

Kěrlušy w ludowej řeči

W času do reformacije běše cyrkwiniski spěw wěc wosebiće wuwučenyj spěwarjow, přetož řeč Božej mše běše laćonščina. Z tym pak njeje prajene, zo so při wobradach zwonka liturgije njejsu žane kěrlušy w ludowej řeči spěwali, ale wuznam tajkich kěrlušow běše snadny. Reformatorjo pak stajichu kěrlušy dosrjedz liturgije. Za ewangelskeho křesćana mějachu kěrlušy wjele wjetšu wažnosć hač za katolskeho, dokelž běchu wobstatk Božej služby. Džak konkurencije mjez wuznaćomaj pak je katolska cyrkew bórce – to rěka po Tridentskim koncilu 1545–1563 – do teho zwoliła, zo smědžachu so tež pola katolikow při Božich službach kěrlušy spěwać, a samo kěrlušy w řeči luda.

Prěnje katolske čišćane spěwarske (1690)

Najstari čišćany hornjoserbski kěrluš je katolski „Witaj z morja hwězda“ wot Jakuba Xavera Ticina z Kulowa. Tutón přeložk z laćonškeho „Ave maris stella“ namaka so w Ticinowej wersiji Pětra Canisiusoweho katechizma, wudatej w Praze w l. 1685.

Pjeć lět pozdžišo, w lěće 1690, wuda Jurij Hawštyn Swětlik, pochadzacy tehorunja z Kulowa, swoje „Swjate scěnja“, kotrymž připožiči „Přidawk někotrych starych katolskich kěrlušow“. Tutón „Přidawk“, kiž wobsohowuje 15 kěrlušow, směmy drje za přenje čišćane hornjoserbske spěwarske měć. Šěsć lět pozdžišo wuńdžechu druhe Swětlikowe spěwarske pod titlom „Serbske katolske kěrlušy“. W nich je 86 kěrlušow.

Najwuznamniši katolski hymnolog pak bě Michał Wałda (1721–1794), kiž wuda w lěće 1787 wosadnik „Spěwawa Jezusowa Winica“. Tuta tołsta kniha wopřija ⇒

⇒ 659 kěrlušow, z kotrychž bě pječa 130 z ewangelskich serbskich spěwarskich přewzate. Wałdowa kniha pak běše jara wulka a droha. Wěriwi we wosadach trjebachu něšto tuńše a bóle praktiske. Tak nastachu w někotrych katolskich wosadach wosebite spěwarske, kaž tak mjenowane „Ralbičanske spěwarske“, „Wotrowske spěwarske“ a „Chróšćanske spěwarske“. Podložk a žórto za nich pak běchu Wałdowe spěwarske (Jan Symank, Serbski cyrkwinski spěw, ČMS 1913, str. 3–17). Jednotu docpě hakle Michał Hórnik lěta 1888 z powšitkownje zwjazowacym „Pobožnym wosadnikom“.

Přednoškej dr. Stona a přizamkny so diskusija wo serbskich spěwarskich, wotlěwa: dr. Mikławš Dypman z Berlina, superintendent n. w. Siegfried Albert z Budyšina a superintendent Jan Malink z Budyšina (stejo).

Ewangelske čišćane hornjoserbske spěwarske (1710)

Nětko so skónčnje přiblížimy k žru našeje wěcy, mjenujcy k ewangelskim hornjoserbskim spěwarskim, kotrychž 300lětny jubilej lětsa swjećimy. Hdyž so započa 18. lětstotk, mějachu katolscy Serbja hižo swoje Swětlikowe čišćane spěwarske. Delni Serbja mějachu hižo dawno Mollerowe čišćane spěwarske. Jenož ewangelscy Horni Serbja hišće čakachu na knižnu, čišćanu wersiju svojich kěrlušow. Hač do 18. lětstotka dyrbjěše kóždy nowy serbski farar za swoju wosadu wšelake nabožne teksty, mjez nimi tež kěrluše, do serbsčiny přeložec. Džěci su potom tute zeserbsčene kěrluše pola wučerjow přez wospjetne spěwanje z hłowy nawuknyli a skónčnje do zjawneje Božej služby njesli. Kóždy wosada měješe swojske wersije kěrlušow. Tuž nastawo zamýlenosć pola ludži, kiž z jedneje wosady do drugeje přechajachu. Gregorius Martini, farar w Poršicach, pisa 1627 wo „škodliwej zamýlenosći, kotraž so pola tych chudych čeladnikow namaka, kiž kóždy lěto swoju službu zaměnjeja.“ Trěbne

běchu potajkim čišćane hornjoserbske spěwarske za ewangelske wosady.

Do kónca 17. lětstotka eksistowašetej w čišćanej formje jenož dwaj hornjoserbskej ewangelskej kěrlušej. Wonej stej čišćanej w Michała Frencelowej knize „Postwitzscher Tauffstein“, wudatej w Budyšinje w lěće 1688. Tu wozjewjenu přeložk kěrluša „Du Friede-Fürst Herr Jesu Christ“ je anonymny, tuž směmy sej myslić, zo je wot Frencela sameho. Druhi kěrluš pak je přeložk němskeho „Jesu, meine Freude“, přeloženy wot Jurja Šerca, fararja w Dubcu.

W lěće 1689 wobzamknjachu Hornjołužiske stawy, zo maja so „wšědne cyrkwinske spěwy w serbskej rěči rewidować a w zjawnym čišću“ wudać. Wot pohlad tuteho rozsuda běše wotstronjenje njeporjadka a njejenakosće serbskich kěrlušow. Stawy wudachu wukaz, zo maja cyrkwinscy wučerjo wšitke serbske kěrluše, kaž so wone dotal w serbskich cyrkwjach spěwachu, wotpisać a wotpiski do Budyšina komisiji serbskich duchownych pósłać. Tuta komisija měješe je zestajeć a čišć spěwarskich wobstarać. Komisija zestaji so z třoch duchownych a jedneho gymnaziasta, mjenujcy: Pawoł Prätorius (1650–1709), archidiakon při Pětrowej cyrkwi w Budyšinje, Jan Ast (1655–1733), farar při Michałskej cyrkwi w Budyšinje, Jurij Matej (1652–1732), farar w Chołmje, a Jan Wawer (1672–1728), Budyski gymnaziast. Na tutu komisiju so počahuje Michał Hilbjenc, hdyž pisa:

„Prätorius, Ast, druzi z kěrlušemi
Tak wobzobńichu lud na serbskej zemi,
Zo kóždy w cyrkwi, domach, a hdyž džěla,
Luboznje spěwa.“

Do wočow bije, zo běše Wawer jara młody za tajke zamotłiwte džělo. W lěće 1689 běše hišće gymnaziast w Budyšinje a hakle sydnamnaće lět stary.

Po dołho trajacym džěle wuńdžechu skónčnje lěta 1710 přenje čišćane ewangelske hornjoserbske spěwarske pod titulom „Das neue teutsche und wendische Gesangbuch“. Wone wobsahowachu 202 kěrlušej w němskich a serbskich wersijach w paralelnych špaltach. Tute spěwarske so potom pozdžišo wjele króc nakładowachu. Počas ličba kěrlušow rosćeše. Pod wšelakimi titulami, ale zwjetša jako „Duchomne kěrlušowe knihi“, wuchadźachu w běhu 18. a 19. lětstotka nowe, rozšěrjene wudaća tutech spěwarskich. Wosadny pak njedyrbješe kóždy króc nowe drohe spěwarske kupić, přetož nowe kěrluše čišćachu so na wosebitych listnach, kotraž do starych spěwarskich zalěpjach. Wudawki za to běchu snadne. Poslednja dospołna wersija spěwarskich je z lěta 1931, skrótšene wudaće z 314 kěrlušemi pak so 1955 wozjewi.

Kaž zhonimy z předřěče spěwarskich lěta 1710, mějachu wšitcy serbscy cyrkwinscy wučerjo po wobzamknjenju Hornjołužiskich stawow wšitke serbske kěrluše, kaž

so wone dotal w serbskich cyrkwjach spěwachu, wotpisać a wotpiski do Budyšina do komisije serbskich duchownych pósłać. Připósłane kěrluše pak so zwjetša njehodźachu wužiwać a dyrbjachu so znowa přeložić. Štož wudawarjo spěwarskich tu wo prawidłach basnistwa pisaja, ma wulki wuznam za stawizny hornjoserbskeje wersifikacije. Ze starych kěrlušerjow chwala jenož jednoho; to je Jurij Šerc, farar w Dubcu, kiž bě hižo lěta 1674 wumřěl. Wo nim praja, zo je wón přeni był, kiž je do praweho hrona a do prawych składow zestajane serbske kěrluše wudžělať. Jenički Šercowje kěrluš pak, kiž je so wuchowať, je jeho přeložk němskeho „Jesu, meine Freude“ w Frencelowym „Postwitzscher Tauffstein“.

Pietizm – Ochranow – Hersen

Na započatku 18. lětstotka džěše přez wjele europskich ludow mócne nabožne hibanje, kiž so w Němskej pod wliwom Filipa Jakuba Spenera wutwori k pietizmej. Křescanska wěra měješe so w prawym křescanskim žiwjenju a w bratrowskej lubosći wopokazać. Spenerowje přiwisowarjo so zjednocachu do malych towarstwow, w kotrychž běchu po jeho zasadach w bratrowskej lubosći žiwi. Pozbudženi z pobožnej zahoritósću počachu cytu ewangelsku cyrkej z nowym žiwjenjom napjelnjeć. Tajke pietistiske hibanje tež we Łužicy nasta a so bórže po cyłym serbskim kraju rozšěri. „Tehdy“, pisa Ota Wićaz, „w tutym nabožnym hibanju wuswobodźi so duša našeho naroda“ (Wo serbskim ludowym basnistwje 1922, str. 5). Po stach čehnjachu Serbja spěwajo a so modlo do Ochranowa.

Přeni serbscy kěrlušerjo z luda běchu Ochranowscy bratřa. Jich přikład běše bratr Arnošt Awgust Hersen, rodženy Němc, kiž z lubosće k Serbam za krótki čas jich rěč dospołnje nawukny a w Čichońcy serbsce předowaše. Wón přeloži wjele Herrnhutskich kěrlušow a lěta 1750 wuda za Serbow wosebite małe spěwarske pod titulom „Hłós teje njewjesty Jezusoweje“. Z nimi pak zbudži z dogmatiskich přičin pohórsk pola wšelakich ewangelskich duchownych, kaž wěmy ze zawoda k 3. wudawkej knihi „Džěćace modlitwy“ wot Krystofa Gabriela Fabriciusa, fararja w Dubcu. Hersen zemřel lěta 1750 jara młody na suchočinu. Z jeho knihi „Hłós teje njewjesty Jezusoweje“ je so potom štyrnaće kěrlušow do hornjoserbskich ewangelskich spěwarskich, do „Duchomnych kěrlušowych knihow“, přewzalo.

Originalnosć

Wuznam kěrlušow w serbskim pismowstwje kaž tež wuznam nabožneje literatury scyła njeje so po mojim zdaću dosć hódnoćił. To ma wosebje dvě přičinje. ⇒

⇒ Sprěnja připisuje so nastupej sekularizacije w stawiznach serbskeje literatury a w stawiznach serbskeho narodneho wozrodženja přewulka wažnosć. Dalša přičina je ta, zo so wot časa romantiki ideja originalnosće w literaturje tak jara wuchwaluje a přehnawa. Přetož wulka wjetšina serbskich kěrlušow njeběše a njeje originalnje serbska, ale su to přeložki němskich tekstow.

Wo tutym prašenju twjerdźi Ota Wićaz: „Najwažniše su nam wězo originalne serbske kěrluše“ (ČMS 1935, str. 56). Tež druzy literarni stawiznarjo wuzběhuj wuznam originalnych serbskich twórbow a wobžarja njedostatk na nich w serbskich spěwarskich. Cyle hinaše pak abo samo nawopacne k nastajenju literarnych historikarjow 20. lětstotka k prašenju originalnosće běše stejšičo cyrkwinskich wysnosćow reformaciskeho časa. To njeje žana překwapjenka, ale njesměmy zabyć, zo běše za nich najwažniša wěc křesćanska wučba. Zakład ewangelskeje Božej služby dyrbeje potajkim być Swjate Pismo. Pola reformowanych smědžeše zakład Božej služby jenož Swjate Pismo być, tuž běchu pola nich město kěrlušow jeniče dowolne metriske wersije psalmow. A tež hdyž běše nastajenje lutherskich bohosłowcow trochu mjenje krute, tak hrachachu tež pola nich hłownu rólu psalmy. Katolscy mějachu wězo tež swoju cyrkwinsku disciplinu, ale hinašu. Tuž je bjez dźiwa, zo bě nastupajo kěrluše mało ruma za originalnosć.

Rozumju wězo wuznam originalnych twórbow w kóždej literaturje a rozumju tež, zo serbska literatura njecha być jednorje wotblyšć němskeje. Přiwšěm myslu sej, zo dyrbimy kedźbliwi być. Prašenje, hač je někajki kěrluš originalny abo nic, njeje jednore. Sprěnja, dokelž je wumětška hódnota serbskich kěrlušow – originalnych kaž přeloženych – wšelaka. Zwěrju sej rjec, zo ma někotryčkuliž serbski přeložk němskeho kěrluša jako wobstatk serbskeje literatury wjetšu hódnotu dyžli někotryčkuliž originalny serbski kěrluš. Zdruha, dokelž je kóždy přeložk we wěstej měrje tež samotatna twórba – hinak prajene: originalna twórba –, wosebje w padže metriskich a rymowanych wersijow. Ryma a takta dla njejsu serbscy kěrlušerjo móhli so njewólnisce němskeho teksta dźeržeć. Střeća, dokelž njeje prašenje originalnosće jednore: Němske wersije kěrlušow, kotrež

su serbscy kěrlušerjo do serbsčiny přeložili, běchu same hustodosć přeložki z lačonskeho abo z hebrejščiny. Tak mjenowane originale potajkim njeběchu same přeco originalne. Na přikład čisło 2 w džensnišich nowych hornjoserbskich ewangelskich Spěwarskich „Přindź, wšech ludźi Zbóžniko“ je přeložk Lutheroweho „Nun komm, der Heiden Heiland“, ale Luther je jón přeložil z lačonskeho kěrluša swjateho Ambroža „Veni redemptor gentium“. Tež Lutherowe wersije psalmow – přeložki z hebrejščiny – su serbscy kěrlušerjo potom do serbsčiny přeložili. Tutón fakt scyła njezniži literarnu hódnotu ani Lutherych ani serbskich kěrlušow. Nawopak, z tajkich přikladow widźimy, zo woboháčichu němscy a serbscy přeložerjo runostajnje swoju literaturu. Serbscy kěrlušerjo ze swojimi přeložkami tajkich kěrlušow, kiž hižo w němskej wersiji njeběchu originalne, njespřístupnichu jenož serbskemu ludjej pokłady lačonskeje a hebrejskeje nabožneje literatury, ale tworjachu zdobom nowe pokłady serbskeje literatury.

Kónčne słowo

„Wšo hromadne žiwjenje bě wobwěnowane ze spěwom.“ Tak twjerdźi Pawoł Nedo w konteksće pojednanja wo swětnych ludowych spěwach, ale, kaž so wukopa, běchu tež cyrkwinske kěrluše wšudžom slyšeć. Je potajkim bjez dźiwa, zo mějachu kěrluše wulki wliw na serbski lud a na serbsku kulturu. Kěrluše su so tločili do kóždeho kućika serbskeho žiwjenja. Tež hdyž njemóžachu hišće čitać, mějachu Serbja přez kěrluše wisk w pisomnej nabožinskeje literaturu. A hdyž móžachu hižo čitać a započachu pisać a basnić, mějachu mustry w kěrlušach a pisachu w stilu kěrlušow. To widźimy předewšěm w tworjenju ludowych basnikow kaž Pětra Mlónka a Jana Bohuwěra Dalwicy-Dólby. Z jich tworjenjom nasto nowy prud w serbskej nabožnej literaturje, mjenujcy prud tajkich kěrlušow abo pobožnych basnjow, kotrež so we wo-

sebitych zběrkach wozjewichu, ale so do cyrkwinskih spěwarskich njepřiwzachu. Stawizny serbskich spěwarskich su wobšěrnje, ale stawizny serbskeho kěrluša su hišće wobšěrniji tema. A jeho mjezy njejsu jasne, wšak njeje kóždy pobožna baseň kěrluš a kóždy zběrku kěrlušow njemóžemy spěwarske mjenować. Z teje přičiny njejsym do swojeho přednoška zapřijał zběrki mnohich wuběrných kěrlušerjow, tajkich kaž Jana Kiliana, Handrija Žejlerja, Mičała Domaški a wjele druhich.

Móžemy zwěsćić, zo maja spěwarske jako literarny žanr dołhe stawizny, dlěše hač kóždyčkuli druhi žanr serbskeho pisowstwa. Stawizny serbskeje literatury započinaja so w reformaciskim času ze spěwarskimi. Lětsa swjećimy 300lětny jubilej hornjoserbskich ewangelskich spěwarskich. Z tym a z wuchadženjom rjaneho noweho wudaća so nam stawizny a wuznam serbskich spěwarskich wuwědomjeja. Započina so nowy kapitl. Tuž drje směmy dobře mysle być. A kaž swjaty Jakub praji: „Je što bolje mysle, njech spěwa kěrluše“ (Jak 5.13). **Gerald Stone**

Wužiwana literatura:

- Běmar, Jan Gotthelf.* [Předslowo 1733] Duchomny wopór wěrných křesćanow aby kěrlušow kniži (Budyšin 1734).
Duchowne kjarliže (Budyšin 2007).
Jenč, K. A. Dwaj staršej spěwaj k česći serbskich spisowarjow. ČMS 1873: 4–10.
Jordan, H. Pismowstwo delnjolužiskich Serbow. Wot lěta 1881–1900. ČMS 1902: 13–20.
Kilian, Jan. Spěwarske wjesele (Budyšin 1846).
Knauth, Christian. Derer Oberlausitzer Sorberwenden umständliche Kirchengeschichte (Görlitz 1767). Neudruck Köln-Wien 1980.
Krawc, Bjarnat. Z raja serbskich narodnych hłosow. Lužica 1922: 113–120.
Krušwica, J. B. Ze stawiznow Wjerbańskeje cyrkwy we Wjerbnje w Blótach. ČMS 1915: 89–126.
Muka, Ernst. Serbska narodnosć nowšeho časa. ČMS 1902: 99–105.
Nedo, Pawoł. Bajkarjo, hercy a kantorki (Budyšin 1962).
Rawp, Jan. Serbska hudźba (Budyšin 1966).
Schuster-Šewc, Heinz. Vergleichende historische Lautlehre der Sprache des Albin Moller (Berlin 1958).
Schuster-Šewc, Heinz. Michael Frenzel: Postwitzscher Tauff-Stein oder christliche und einfältige deutsch-wendische Predigt von der heiligen Taufe: ein sorbisches Sprachdenkmal aus dem Jahre 1688 (Köln-Weimar-Wien 1993).
Stone, Gerald. Kěrluše, Serbska poezija 37 (Budyšin 1995).
Stone, Gerald. Kjarliže, Serbska poezija 39 (Budyšin 1996).
Stone, Gerald. The Sorbian hymn. Perspektiven sorbischer Literatur, hrg. Walter Koschmal (Köln-Weimar-Wien 1993).
Symank, Jan. Serbski cyrkwinski spěw. ČMS 1913: 3–17.
Wićaz, Ota. Wo serbskim ludowym basnistwje (Budyšin 1922).
Wićaz, Ota. Serb ze zlotym rjapom (Budyšin 1955).
Wjacławak, Jakub. Serbska bibliografija, 2. nakład (Berlin 1952).
Wólkowa, Sonja. Gregoriusowe kěrlušow knižki a jich pozicija mjez najstaršimi hornjoserbskimi rěčnymi pomnikami (Budyšin 2007).

Zhromadnje z dalšimi wobdźělnikami cyrkwinskeho dnja spěwaštaj dr. Gerald Stone a jeho mandželska na njedźelnišej kónčneje zhromadźiznje z nowych Spěwarskich.
 Fota: J. Maćij

Zwukowa poezija

„Kilian's Antipodean Dream“ awtralskeho komponista Colina Blacka

Hižo kónc zašeho lěta, w decemberskim wudaću Pomhaj Bóh, móžachmy pod napismom „Kročach po slědach Jana Kiliana, zo bych jeho žiwjenje lěpje rozumił“ čitač zajimawy interview z awtralskim hudźbnikom Colinom Blackom. Zhoniwši, kaž sam praji, z interneta wo Janu Kilianu, poča so za tutu wosobinu serbskich stawiznow zajimawać a poda so swój čas na ekskursiju předešlým po ewangelskej Hornjej Łužicy, zo by po slědach Kiliana nazběrał zwukowe materialije najwšelakorišeje provenjency za akustiski wobraz, kotryž měješe tworjeć w nadawku sčelaka Deutschlandradio Kultur.

Rezultat rozestajenja a wuměskeho předžělanja nahromadženych akustiskich materialijow móžachmy njedawno w rozhłosowym rjedže „Klangkunst“ po žołmach sčelaka Deutschlandradio Kultur slyšeć, a to w nocy wot 20. do 21. meje (w 0.05 hodź.). Jednaše so wo prapremjeru twórbje, kotruž mjenuje awtor „Kilian's Antipodean Dream“ (serbsce snano „Kilianowy són wo napřećiwym boku zemje“).

Pospyt to potajkim, z pomocu kolaže přirodnych (natura) a „kumštnych“ (kultu-

Awtralski komponist Colin Black při lošim džělowym wopyće w Budyšinje Foto: T.M.

ra) zwukow – tež čłowjeska rěč je zapřijata (takrjec jako wójmidlo mjez „naturu“ a „kulturu“) – tworjeć poetiski sluchowobraz džěla žiwjenskeho ruma, w kotrymž je so serbski duchowny Jan Kilian pohibował. Při tym ani njeje tak lochko, tu předležacu twórbu estetisce zarjadować, wšako wobsedzi wona móhłrjec wjacore runiny: Dalokož džěla so ze srědkami hudźbneje kompozicije, móžemy ju wobhladować jako składbju; znajmjeńša su so tu wužiwanje akustiske materialije pod hudźbnymi kriterijemi hromadže zestajeli a kombinowali. Wězo móhli widžeć w tutej twórbje tež tajke něšto kaž feature abo sluchohru, přetož so spyta, nimo wužiwanja semantisce zrozumiweje rěče, přez zestawu a wotběh zwukow powědać do wěsteje měry (wězo abstraktnu) stawiznu. Zdobom předleži tu akustiski dokument.

Mjez wšěmi móžnymi zynkami žiwjeje a njewožiwjeje přirody, ale runje tak čłowječeho pohibowanja a zwuraznjenja, slyšimy na přikład pluskotanje a kapanje wody, šumjenje wětra, ščerčenje, šcebotanje, fíolenje, klepanje, zwonjenje, spěwanje, powědanje, teptanje, hudženje, škrabanje,

dychanje, rječtanje, hraće pišćelow atd. atd. Wšitke tute akustiske zjawy wužiwanje so zdžěla direktnje, potajkim njezměnjene a njewobdžělane, zdžěla pak tež elektronisce scuzbnjene. Po wěstym dramaturgiskim planje steja za sebje a zaklinča za sobu na jednej, ale tež w kompleksnych montažach a runočasnje na tamnej stronje. Wšudžom tam, hdžež přidruži so přirodnemu zwukej elektroniska transformacija abo samy techniski (syntetiski) zwuk, njejsu rezultaty přeco cyle bjez klišaja (kaž znajemy to zdžěla ze zabawneje hudźby). Cyłkownje pak ma sluchowobraz bjezdžěla swójsku poeziju, tež hdzyž so twórbja z městnami a z časami trochu dlji (traje něšto wjac hač 50 mjeńšin).

Hač so wot awtora intenděrowany počah k wosobje a žiwjenju Jana Kiliana wprawdže přenese, na tym chcyl dwělować. Wězo, rěčane (a to serbsce, němsce a jendzelsce) momenty na Kiliana pokažu, ale prosta atmosfera zwukoweho wobrazu móhla so časowje a geografisce zawěsće tež druhdze zasydlit dać.

Njedžiwajcy wěsteje estetiskeje a formalneje njewšědnosće tu rozjimaneho přinoška Colina Blacka tukam wšak na to, zo běše wusyatanje „Kilian's Antipodean Dream“ za wšěch, potajkim tež serbskich, připošlucharjow, kotřiž su sej pozdže w nocy čas brali, na nje posluhać, wokřewjace wobohaćenje. **Juro Mětsk**

Jan Malink wo Serbach we Wojerecach přednošował

W swojej statistice z lěta 1884 mjenowaše Arnošt Muka Wojerowsku wokolinu najbóle serbsku kónčinu Łužicy. Wjac hač třećina měšćanow běchu tehdy Serbja, a w zafarowanych wsach bydleše mjez 3 498 Serbami jenož 37 Němcow, z kotrychž 23 serbsce móžeše. Tole rozpraweje sup. Jan Malink srjedu, 9. junija, w swojim přednošku wo Serbach we Wojerecach a wokolinje we Wojerowskim hrodze. Na přednošk přeprošył běštej wumělstwowo towarstwo a rada za serbske naležnosće města Wojerec.

Kak je dóšlo k asimilaciji Serbow? A to hižo zsrjedź 19. lětsotka, prjedy hač so brunicaowa industrija do tudyšeje kónčiny zadoby? Přičiny za to běchu mnohostronske, rozložil referent. Najwažniša bě, zo so serbsčina jako wobchadna rěč w swójbach pozhubi. Tutón proces zahaji so stajnje pola džěci, kiž započnu mjez sobu na wsy němsce rěčeć a to pozdžiso tež w swójbach činja. Stawizny ewangelskich Serbow we Wojerecach započachu so z reformaciju. Jan Malink pokaza na wosebi-

tosć: We Wojerecach bě hłowna cyrkej serbska, mjeztym zo dyrbjachu so Němcy z kapałku we wěži spokojit. To drje bě jónkrótno po cyłej Łužicy. Pastor primarius staraše so wo němskich wosadnych, archidiakon wo Serbow města a diakon wo Serbow na wsach. Mjez tudyšimi duchownymi běchu wuznamne wosobiny kaž Ján Emanuel Dobrucký a Wylem Černik.

Wot lěta 1850 měješe Jan Kulman we Wojerecach přerjnu serbsku čišćernju, potajkim 25 lět prjedy, hač załoži Smoler swoju čišćernju w Budyšinje. Kulman njebě jenož wučer, wón sam tež basnješe a čišćeše jako přeni twórbje Handrija Zejlerja. Wo tym pak je hišće přemało znate. Wot lěta 1884 wobsteješe we Wojerecach Serbske burske towarstwo, kotrež nawjedowaše Awgust Lapstich. 1912 załožichu tu Domowinu.

Runje stawizny Serbow wokoło Wojerec měli so hišće dokładnišo přeslědžić. Z tudyšich bohatych tradicijow móhlo so za džensniše žiwjenje čerpać a měli so nastorki do přichoda dale dać. Stawizny,

tak Jan Malink wuzběhny, njejsu ženje wotzamknjene a skića stajnje šansu, nachwilnje zabyte zaso wožiwić. Wojerowski muzej chce do swojeje trajneje wustajeńcy přiwzać kapitl wo Serbach we Wojerecach. **Andreas Kirschke**

Jan Kašpor z Čiska (nalěwo) džakowaše so Janej Malinkej za přednošk wo Wojerowskim serbstwje. Foto: A. Kirschke

Wuznaće k rěči, wěrje a narodnej drasće

3. Serbski domizniski dzeń 13. junija we Wojerecach a w Čornym Chołmcu

Markhrabja Gero da w léce 939 zachribjetnje 30 serbskich wjerchow zabić. Z tym je chcył svojich napřečownikow zatrašić. Z mocu a namocu chcyše Słowjanam křesćanstwo přinjesć. „Z tym pak docpě runje to nawopačne“, předowaše superintendent Jan Malink na kemšach we Wojerowskej Janskej cyrkwi na 3. Serbskim domizniskim dnju. Gerej napřečo staji wón biskopa Bena, kotrehož 1000. narodniny 16. junija wopominamy. W Hildesheimje rodženy Beno nawukny a předowaše serbsce. Integrowaše serbsčinu do cyrkwe. „To bě wulki wukon. A to je bohatstwo lužicy – hač do džensnišeho“, wuzběhny superintendent. „Beno zblíži čłowjekam poskitk lubosće Chrystusa. A wón sam bě tutu lubosć žiwy.“

drasće. Wón zwjedže towarstwa, kiž so wo zdžerženje tradicijow prócuja, hromadže“, měni Günter Hoffmann z Małeje Nydeje. Z Janskej cyrkwy jeho wjele wjaza. W njej bu 1935 křćeny a 1950 konfirmowany. Sem je husto chodźił na serbske kemše fararja Wylema Černika. Džensa ma lědma hišće někoho, z kotrymž móht so serbsce rozmołwjeć. Na domizniskim dnju móžeše swoju maćerščinu zaso nałožować. Zhromadźili běchu so tu serbscy a němscy wosadni, drastowe a tradiciske towarstwa kaž tež swójby z Wojerec, Čiska a Čorneho Chołmca, z Horow, Slepcho a dalších wsow. „Domizniski dzeń skrući zhromadnosć tež našich swójbow“, měnješe Annemarie Stoppelowa z Horow. Ze synom Uwe, přichodnej džowku Fanny

Před žurli w Čornym Chołmcu powitašej Serbskeho superintendenta Jana Malinka Čornochołmčance Waltraud Hartmannowa (nalěwo) a Gertrud Wincarjowa.

We Wojerowskej Janskej cyrkwi swjećachu na 3. Serbskim domizniskim dnju dwurěčne kemše ze superintendentom Janom Malinkom z Budyšina a fararjom Joachimom Nagelom z Wojerec.

Foće: A. Kirschke

Wjac hač 150 Serbow a Němcow na přédowanje sluchaše. Poselstwo wo lubosći přenjesć do wšědneho dnja je jasny, ale njelochki nadawk. Domizniski dzeń chce wěšte znamjo za to być. „Žiwjenska radosć a radosć wěry słušatej hromadže. Z domizniskim swjedženjom chcemy zwuraznić našu zwjazanosć z korjenjemi našeje kónčiny“, wuzběhny hłowny organizator tu-teho dnja Joachim Nagel, farar Janskeje wosady we Wojerecach. Wosada a serbske towarstwa běchu zhromadnje na domizniski dzeń přeprošyli. Domowina a Vattenfall jón podpěrašej.

„Za mnje je tutón dzeń jasne wuznaće jako ewangelska Serbowka. Wuznawam so k svojim korjenjam a swojej domiznje“, praji Marja Lubnja z Wojerec, kotraž je wot lěta 1945 člonka Domowiny a džensa předsydka Domowinskeje skupiny we Wojerowskim starym měsće. Na domizniskim dnju móže so w maćernej rěči rozmołwjeć a wjele znatych zetkać. „Domizniski dzeń je tež wuznaće k Wojerowskej narodnej

a wnučkami Jonasom, Mariusom a Gretu wobdžěli so hromadže z drastowym towarstwom Halštrowska Hola. Jeje staršej a wowka z Čiska běchu hišće běžnje serbsce rěčeli a rěč doma wšědnje nałožowali. Wowka bě tež hišće w serbskej drasće chodźila. Rěč pak njeje so w swójbje konsekwentnje dale dała. „Džensa lědma hišće serbsce rěču, ale moja wutroba je serbska“, měni Annemarie Stoppelowa.

Z kremserami podachu so kemšerjo po Božej službje přez Brětnju do Čorneho Chołmca. Na žurli čakaše na nich serbski wobjed, kwasna poliwna a howjaze mjaso z chrěnom. Spěwarki tradiciskeho towarstwa Krabat w Čornym Chołmcu běchu z wjele lubosću a prócu wobjed nawarili a tykancy napjekli. Z mnohimi pomocnicami hosći spěšnje poslužowachu. Serbske džěčace towarstwo z Čiska spěwaše a rejowaše. Na tym zwjeselichu so tež hosćo z dalšjeje wokoliny. „Je to kaž nawróť domoj. Chcemoj tu žiwe tradicije sobu dožiwić“, praještaj Waltraud a Dieter Kraw-

cec z Wjelceje. Wona pochadza z Ptačec a wón z Parcowa. Wobaj wjeseleštaj so wosebje na zhromadne serbske spěwanje. Serbske spěwy zaklinčachu pozdžišo tež w Čornochołmčanskej cyrkwi. W njej spěwaše najprjedy chór tradiciskeho towarstwa z Čorneho Chołmca. Po tym zawjeseleštaj zhromadženych mezzosopranistka Tanja Donatec a countertenor Stefan Nowak z Budyšina ze swojim programom „Serbska, słowjanska a italska duchowna hudźba“.

„Domizniski dzeń měł so dale wjesć, a to po móžnosći každe lěto“, měnještaj Krawcec mandželskaj z Wjelceje. „Hišće bóle zapřijeć měli so mlódstni a mlóde swójby z džěćimi.“ **Andreas Kirschke**

Postrow ministerskeho prezidenta

Sorbischer Heimattag 2010

Heimat ist ein Ort und ein Gefühl. Es wird geprägt von der Landschaft, in der man aufwächst, von der Muttersprache, von Familie und Freunden, christlicher Gemeinde und Dorfgemeinschaft, Geschichte, Tradition und Brauchtum. Im Heimatort wie im Heimatgefühl sind wir verwurzelt, auch wenn wir längst in der Welt zuhause sind. Aus der Heimat beziehen wir Kraft und Orientierung, die uns in dieser schnelllebigen Zeit Halt geben und ein Gefühl der Zusammengehörigkeit.

Ich habe deshalb gern die Schirmherrschaft für den sorbischen Heimattag übernommen. Leider kann ich nicht mitfeiern. Ja preju Wam rjany swjedžen z wulkej sytu wopytowarjow.

Wutrobny postrow
Waš Stanisław Tilich

Powěšće

Po Božej službje skladnostnje 150lětného jubileja Picnjanskeje cyrkwy njedzela, 6. junija, witaštaj so serbski předar Juro Frahnow a biskop Berlinsko-braniborskeje cyrkwy dr. Markus Dröge (wotlěwa). Foto: S. Malk

Budyšin. Nowy superintendent cyrkwinskeho wobwoda Budyšin-Kamjenc budže Werner Waltsgott, dotal farar w Rochlitzu. Jeho wuzwoli 4. junija parlament cyrkwinskeho wobwoda. Wólbyje přihotosowaše tež Pětrška wosada, w kotrejž ma superintendent poł farskeho městna. Farar Waltsgott naslěduje superintendenta Reinharda Pappajia, kotryž so lětsa na wuměnk poda.

Budyšin. Na 400 kemšerjow ze wšelakich wosadun Hornjeje Łužicy zhromadzi so sobotu, 12. junija, w Michalskej cyrkwi k próstwowym kemšam za Henčlec swójbu, kotruž běchu na tutym dnju runje před lětom w Jemenje zawlekli. Wosom duchownych a wjacori lajkojo kemše hromadže wuhotowachu. Po tym zeńdžechu so přiwuzni a přečeljo swójby na Michalskej farje. Henčlec džowce Anna a Lydija so w meji z Jemena do Łužicy wróćištej, wo staršimaj a jeju synku Simonu pak dale žaného slěda njeje.

Choćebuz. 13. dzeń wotbagrowanych wsow wotmě so sobotu, 12. junija, w Delnjeje Łužicy. We wětrnikowym parku na rekultiwěrowanym arealu něhdyšeje wuhloweje jamy poswjećić

chu wopomnišće za zhubjenu wjes Tšawnicu, kotraž sta so w lěće 1982 z woporom brunico-weje jamy Choćebuz-sewjer. Wopomnišće požohnowa farar n. w. Dieter Schütt ze Žylowa. Wone nasta w zhromadnym džěle koncerna Vattenfall, Domowiny a města Choćebuza.

Budyšin. Na swojim lětušim swójbnym wulěće dojdźe se sej spěwarki a spěwarjo Radworskeho chóra Meja njedzela, 13. junija, z kolezami do Budyšina. Po kěrchowje na Hrodzišku a po Michalskej cyrkwi wodžeše jich Trudla Malinkowa. Na Hrodzišku zanjesechu spěw při rowje z Radworja pochodzaceho serbskeho komponista Jurja Winarja.

Njehornj. Na přeprašenje Bartskeho Němsko-českeho kulturneho towarstwa wobhladachu se člonoj Towaršnosće magistra Georga Körnera z Bockauwa w Rudnych horach 19. junija Dom Měrcina Nowaka w Njehornju. Dale wopytachu Bart a mjezynarodny festival dudakow w Slepom. 1998 załožena Körnerowa towaršnosć je pomjenowana po fararju Körneru (1717–1772), kotryž je mjez mnohimi druhimi tež serbsku rěč wobknežil a w Serbskim předarskim towarstwje w Lipsku sobu skutkował.

Choćebuz. Na swojim posedženju 22. junija zaběraše so serbska rada Braniborskeje ze spěchowanjom serbskeje rěče w cyrkwiskim žiwjenju Delnjeje Łužicy a w Slepjanskej wosadze. Choćebuska superintendentka Ulrike Menzelowa pokaza na to, zo so postajenja serbskeho cyrkwinskeho zakonja, kotryž bu před pjeć lětami schwaleny, spjelnjeja. Prawidłownje wotměwaja so serbske a dwurěčne kemše a wobstajnje džěla so na polu nabožneho pismowstwa. Najwjetši problem je pobrachowanje serbskeho duchowneho dorosta. Wo financowanju městna za fararja, kiž so wo serbske naležnosće stara, ma so dale rozmyslować.

Zbožopřeća

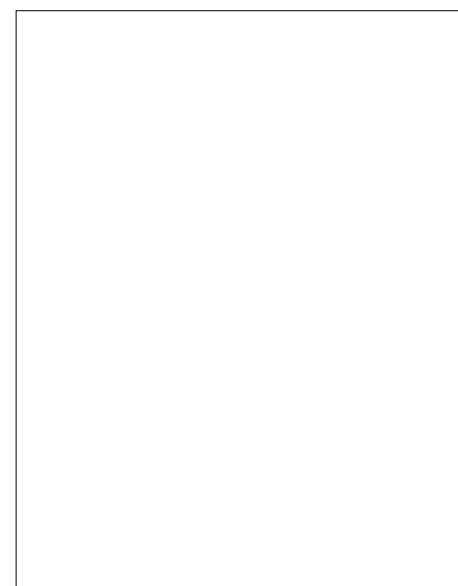
Dnja 26. julija woswjećić knjez **Korla Nali** w Budyšinje swoje 90. narodniny. Gratulujemy jubilaraj wutrobnje a přejemy jemu bohate Bože žohnowanje.

Dary

W meji je so dariło 50 eurow za Pomhaj Bóh. Bóh žohnuj dar a daricela.

Spominamy

Před 200 lětami, 3. julija 1810, narodzi so rěčnik **Ernst Rychtar** jako syn žiwnosćerja we Wulkim Wjelkowie. Wón wopyta gymnazij w Budyšinje a studowaše prawo w Lipsku. 1833 wróći so do Budyšina a skutkowaše najprjedy jako prawnicki pomocnik, potom jako načolnik někotrych patrimonialnych sudnistwow a skónčnje jako swobodny rěčnik a sudnistwowi direktor.

Jako tu serbske narodne žiwjenje wotučić, so jemu Ernst Rychtar wot započatka sem přidruži a je čas žiwjenja podpěrowaše a spěchowawaše. Ze załoženjom Maćicy Serbskeje 1847 bu z jeje sobustawom, wot 1850 džělaše w jeje wuběrku sobu a přewza skónčnje po smjerći rěčnika Bjedricha Adolfa Klina 1856 jeje předsydstwo. Hač do swojeje smjerće tute najwuznamniše serbske towarstwo 16 lět dolho nawjedowaše. W rewoluciskim lěće 1848 staraše so sobu wo załoženje rěčenskich a ludowych towarstwow a bě městopředsyda Serbskeho rěčenskeho towarstwa w Budyšinje. 1850 sluješe k sobuzaložerjam zabawneho towarstwa Serbska bjesada w Budyšinje, w kotrymž bě wot załoženja sem poľdra lětdžesatka tehorunja z předsydu. 62lětny wón w septembru 1872 njejpacy zemrě a bu z wulkej česću na Tuchorju pochowany. Jeho row tam njeje zdžeržany. T.M.

Přeprašujemy

- 04.07. 5. njedzela po swjatej Trojicy**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej z kemšemi za džěć (sup. Malink)
10.00 serbsko-nimiska namša w Dešnje
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 05.07. – 09.07.**
nabožny tydzeń w Budyšinje
- 18.07. 7. njedzela po swjatej Trojicy**
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar dr. Buliš)
- 01.08. 9. njedzela po swjatej Trojicy**
10.00 kemše w Budyšinje w Michalskej z kemšemi za džěć (sup. Malink)
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 09.08. póndzela**
10.30 ekumeniski nyšpor za šulerjow Serbskeje srjedźneje šule w Budyšinje w Michalskej cyrkwi (sup. Malink, farar Šćapan)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirhhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiść: MAXROI Graphics GmbH, Zhorjelc

Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625

Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00

IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67

BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.

Lětny abonement plaćić 8 eurow.